

OPENBARE BOEKERIJ
Ferdinand HARDYNS
46, Koolkapperstraat, 46

VRUZZINNIGE WERKMANSBIBLIOTHEEK
PIETERSNIEUWSTADT - GENT

Publieke Wevers
GENT

VRUZZINNIGE WERKMANSBIBLIOTHEEK
LEEREN VEREERT
PIETERSNIEUWSTADT - GENT *

BIBLIOTHÈQUE PUBLIQUE
LA FRATERNELLE
Rue du Val
MOUSCRON

Luc Lievyns,
hoofd Bibliotheek, Amsab-ISG

Een bibliotheek met een geheel eigen profiel

De ligging van Amsab-ISG als kenniscentrum mag als een troef beschouwd worden. De boekentoren op de Blandijnberg bevindt zich in de nabijheid en sinds kort is het UFO-gebouw, gelegen naast de Vooruit en ontworpen door toparchitecten Stéphane Beel en Xaveer de Geyter, het nieuwe onderkomen van de faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de Universiteit Gent.

Bovendien koestert de stad Gent grootse plannen voor de Waalse Krook. De site op nauwelijks een steenworp van Amsab-ISG zou onder meer plaats bieden aan de nieuwe stedelijke bibliotheek en het Centrum voor Nieuwe Media. And last but not least: in de onmiddellijke omgeving van Amsab-ISG bevinden zich de Vooruit, het bruisende Kunstencentrum en de voormalige drukkerij Het Licht en de redactielokalen van dagblad *Vooruit*. In deze rijke en voor de socialistische beweging met geschiedenis beladen omgeving bevindt zich dus de bibliotheek van Amsab-ISG, een collectie met een geheel eigen profiel.

De pioniersjaren

De historische kern van de collectie wordt gevormd door de archiefverzameling van de Vrijzinnige Werkmansbibliotheek 'Leren Vereert', zelf erfgenaam van de oudste Gentse socialistische arbeidersbibliotheek, het Leesgezelschap der Gentse Wevers, opgericht in 1860. Naast een aantal oorspronkelijke uitgaven van werken van Marx, Fourier en Proudhon bevat deze unieke verzameling ook de eerste standaardwerken over de geschiedenis van de Gentse socialistische arbeidersbeweging. Vele van deze werken dragen nog de stempel van het Leesgezelschap der Gentse Wevers.

Aan de hand van de stempels die we aantreffen in de boeken kunnen we de roots van onze bibliotheek reconstrueren (Broederlyke maetschappy der Wevers van Gent; Socialistische Propaganda Club, afdeling Gent; Vrijzinnige Werkmans-

◀ Stempels van verschillende bibliotheken die aan de basis liggen van de Amsab-collectie

bibliotheek 'Leren Vereert', Vrijdagmarkt Gent; Internationale Werkersvereniging, sectie van Gent). In het begin van de jaren 1980 werd de collectie vooral opgebouwd door schenkingen van sm drukkerij Het Licht, gevestigd in het redactiegebouw van dagblad *Vooruit*, nv De Roos en van socialistische boekerijen uit Gent, Deinze, Kortrijk en Brugge. Denise De Weerd, Herman Balthazar, Wouter Steenhaut en Gilbert Temmerman behoorden tot de schenkers van het eerste uur.

De bibliotheek kwam hierdoor in het bezit van bijzonder waardevol materiaal over talrijke thema's die in verband staan met de socialistische arbeidersbeweging, zoals de strijd voor het algemeen stemrecht, strijdlieden, het Plan van de Arbeid, de eerste socialistische vrouwenverenigingen, de socialistische vrijdenkersbonden enz.

Uit de voormalige drukkerij Het Licht (na de verhuis van *De Morgen/Vooruit* naar nieuwe lokalen) werd een begin gemaakt met het overbrengen van de omvangrijke tijdschriftencollectie die in het gebouw bewaard werd: *L'Étudiant socialiste* (1890-1891), *De Toekomst* (Gent, 1881-1911), *Het Werkverbond* (1860-1862), *Recht voor Allen* (Amsterdam, 1879-1886), *De Volksstem* (Ledeberg, 1908-1922), *De Werker* (1879-1881) en *Voor Allen*, het weekblad van de Belgische Werkliedenpartij (BWP) dat de afzonderlijke weekbladen van de regionale BWP-federaties verving vanaf 1934.

Via nv De Roos werd de tijdschriftencollectie verrijkt met *De Ontvoogding*, het maandblad van de Algemene Centrale (jaren 1930), *De Verbroedering* (BSP-Ronse), *Voor Ons Recht* (BWP-Deinze). Ook kon de hand gelegd worden op een aantal specimina van *De Fakkel*, *De Kazerne*, *De Loteling* en andere antimilitaristische bladen.

Maar het is pas in juni 1983 dat dankzij een collectieve inspanning de volledige collectie van de krant *Vooruit* overgebracht kon worden naar de voormalige winkel van de coöperatie in het Feestpaleis Vooruit, de toenmalige stek van Am-sab-ISG. Vanaf dan kon het dagblad *Vooruit* daar geraadpleegd worden in een geïmproviseerde leeszaalruimte.

Collectievorming

Het intensieve prospectiewerk in de tweede helft van de jaren 1970 en in de jaren 1980 in de Vlaamse regio, maakte dat de bibliotheek verder uitgebouwd werd rond de vier takken van de Socialistische Gemeenschappelijke Actie. Vandaar de rijke collecties van regionale partijpers uitgegeven door de lokale federaties van de BWP en later door de Belgische Socialistische Partij (BSP). Een aantal voorbeelden: *Volksrecht* (Kortrijk-Menen), *Recht en Vrijheid* (Aalst), *De Ontwaking* (Roeselare-Tielt), *Werkerswelzijn* (Brugge), *De Noordstar* (Oostende), *De volkswil* (Leuven) en *De Demokraat* (Vilvoorde). Archiefvormers zoals het Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV), de Algemene Centrale en de Centrale der Metaalbewerders van

De huidige leeszaal van Amsab-ISG. Foto Sonny Plasschaert (Amsab-ISG)

België (CMB) zorgden voor een grote collectie syndicale pers uit de vorige eeuw. De bibliotheek van het ABVV bewaarde tevens de oude boekerijen van La Fraternelle (Moeskroen) en een deel van de bibliotheek van Joseph Bondas. Een andere blikvanger in onze collectie is ongetwijfeld het archief van de Société Générale Coopérative, de latere Febecoop (Federatie van Belgische Coöperatieven), met een belangrijke historische bibliotheek rond sociale economie en de nationale en internationale coöperatieve beweging.

De verwerving van bibliotheken van privépersonen, zoals Edward Anseele, Leo Magits, Walter Debrock, Jan Baghus en recent nog Ernest Mandel (zie de bijdrage van Rik De Coninck in dit nummer) is van grote betekenis geweest voor de collectievorming. Leo Magits had connecties met de Vlaamse beweging, Walter Debrock vertoefde in linkse vrijzinnige milieus, Jan Baghus was radioreporter bij de Socialistische Arbeiders Radio-Omroep voor Vlaanderen (SAROV) tussen 1929 en 1939, en administratief directeur van het Sanatorium Joseph Lemaire in Tombeek-Overijse van 1945 tot 1969. Via zijn dochter kwam Amsab-ISG in het bezit van een prachtige kunst- en cultuurbibliotheek.

Hoe wordt de evolutie van het AMSAB naar Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis nu verder vertaald naar de collectie toe?

Na de oprichting van het toenmalige AMSAB in 1980 bleek al gauw dat de term 'socialistische arbeidersbeweging' breder moest worden geïnterpreteerd door het verwerven van het archief van de Belgische afdeling van de Vierde Internationale (van het studie- en documentatiecentrum van het Fonds Leon Lesoil). Het archief bevat niet alleen de belangrijkste Belgische trotskistische periodieken tussen 1928

en 1982. Het documentatiebestand bestaat ook uit een groot aantal buitenlandse trotskistische periodieken en tijdschriften van 'klein links'. Gaandeweg verwierf AMSAB steeds meer materiaal van organisaties uit de nieuwe sociale bewegingen: o.a. van de War Resisters International (WRI) via Jean Van Lierde, Dolle Mina (vrouwenbeweging), Oxfam-Wereldwinkels en SAGO (solidariteitsbewegingen met de derde wereld), Greenpeace (milieubeweging) en de homo- en lesbische beweging, waarvan de archieven verzameld worden door het Fonds Suzan Daniël. Het verwerven van het archief van Groen! en de Bond Beter Milieu bracht het deponeren van bibliotheekmaterialen van allerlei milieuorganisaties in een stroomversnelling. Zo worden naast brochures en berichtenblaadjes van groene actiegroepen ook hele periodiekenreeksen van natuurverenigingen bewaard. In 2007 verwierf Amsab-ISG een omvangrijke collectie van Natuurpunt.

Specificiteit

De nabijheid van de Universiteitsbibliotheek Gent, die deel uitmaakt van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek, noopt ons niet alleen tot een aangepaste aankooppolitiek, maar ook tot het vormen van een collectie met een scherp collectieprofiel. De collectie bestaat voor een niet onbelangrijk gedeelte uit zogenaamde grijze literatuur, het materiaal dat in de sociale organisaties of organisaties van het maatschappelijk middenveld werd gebruikt en dat vaak in eigen beheer werd uitgegeven, al of niet verspreid in grote oplage. Concreet gaat het voor Amsab-ISG om zowel propagandadruksels als congresverslagen van de BWP, BSP en SP. De uitgaven met betrekking tot de arbeidersstrijd vormen ook een omvangrijk bestanddeel, waarbij naast de talrijke uitingen van het syndicaal leven ook deelaspecten als arbeidsduur, vrouwenarbeid, kinderarbeid en arbeidscontrole in ruime mate aan bod komen. Deze documenten, die zich in de schemerzone tussen archief en bibliotheek bevinden, zijn onontbeerlijk voor het onderzoek.

Amsab-ISG bewaart tevens de grootste collectie linkse syndicale pers. Nagenoeg alle vakcentrales zijn vertegenwoordigd met min of meer volledige collecties: *De Metaalbewerker* (CMB), *De Boekarbeider* (Centrale van Boek en Papier), *De Bediende* (Bond van bedienden, technici en kaderleden), *De Ontvoogding* (Algemene Centrale). De oudste periodieken van de Syndikale Kommissie zijn onder-tussen gedigitaliseerd: *Korrespondentieblad/Journal des Correspondances* en *De Belgische Vakbeweging/Le Mouvement Syndical belge*.

Met de jaren verwierf Amsab-ISG steeds meer materiaal uit de nieuwe sociale bewegingen. Zo konden belangrijke periodiekenverzamelingen opgebouwd worden rond de vredesbeweging (Vlaams Aktiekomitee tegen Atoomwapens en WRI), de solidariteitsbewegingen met de derde wereld (Oxfam-Wereldwinkels en SAGO) en de milieubeweging (Greenpeace, talrijke plaatselijke actiegroepen, Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieu). Ten slotte worden in Amsab-ISG enkele honderden tijdschriftenverzamelingen bewaard van de nationale en internationale homo- en lesbische beweging, beheerd door het Fonds Suzan Daniël. Het periodiekenbestand telde eind 2008 7941 titels.

Preservatie, ontsluiting en valorisatie

Elke erfgoedbeheerder kent het fragiele karakter van papieren dragers. De kwaliteit van het in de vorige twee eeuwen geproduceerde papier – het gros van de Amsab-ISG-collectie – is bedenkelijk. Verzuring en ten gevolge daarvan verkleuring en desintegratie van het papier, zijn onvermijdelijk.

De bibliotheekdocumenten die in Amsab-ISG bewaard worden en voor een groot deel dateren uit de periode 1850-1950, zijn kwetsbaar omdat ze gedrukt zijn op papier van slechte kwaliteit waardoor ze snel verzuren en verpulveren tot stof. Het Amsab-ISG staat dus net als zijn collega-instellingen voor de immense opdracht dit erfgoed te redden voor de toekomst. We proberen het proces van desintegratie te vertragen door het gebruik van zuurarm verpakkingsmateriaal. Naast het conserveren van boeken en brochures, nam Amsab-ISG, al dan niet in samenwerking met andere erfgoedinstellingen, initiatieven om periodiekencollecties te microfilmen of te digitaliseren.

De digitale leeszaal

De permanente zorg voor preservatie neemt niet weg dat we steeds opteren voor een maximale ontsluiting en terbeschikkingstelling van de bibliotheekmaterialen, zij het onder strikte voorwaarden. Het raadplegen van stukken gebeurt in de leeszaal onder toezicht van het leeszaalpersoneel. Om principiële redenen wordt er niet ontleend.

In het digitale tijdperk is een website onontbeerlijk geworden. Die fungeert immers als venster. Heel vaak is ze voor de bezoeker het eerste contact. Via de onlinecatalogus kan de gebruiker zich thuis al voorbereiden op een leeszaalbezoek. Om de zichtbaarheid van de bibliotheekcollectie te vergroten, werd de catalogus opgenomen in een ruimer netwerk van databanken, onder andere in Cageweb (Catalogus Gentse Wetenschappelijke Bibliotheken) en Abraham (catalogus van Belgische kranten in Vlaamse bibliotheken en erfgoedinstellingen). Toch zal in de nabije toekomst de catalogus ook via Google doorzoekbaar moeten worden om een breder publiek te bereiken. Het zal de naambekendheid van onze instelling alleen maar ten goede komen. Met de lancering van de nieuwe website werden een aantal syndicale maandbladen online gebracht. Het is eveneens de bedoeling dat op regelmatige tijdstippen bedreigde of veel gevraagde periodiekenreeksen digitaal zullen aangeboden worden, een service voor de alsmatig groter wordende groep van gebruikers die thuis bronnen willen raadplegen.

Toch zal de leeszaal een van de belangrijke peilers blijven in de publiekswerking van Amsab-ISG, al was het maar om het plezier te beleven te bladeren in oude kranten of gewoon een boek in te kijken.